

Ljuba Jakimčuk je ukrajinska pesnica, pisateljica, scenaristka in performerka, avtorica več pesniških zbirk, omenimo le *Kot MODA* in *Marellice iz Donbasa*. Rodila se je leta 1985 v vzhodnem stepskem delu Ukrajine, v Prvomajsku, mestu, ki ga danes okupira Rusija in je bilo porušeno v vojni med vladnimi silami in proruskimi uporniški enotami. V intervjuju za pesniški portal Poiesis je Jakimčukova povedala: »Zelo pa sem srečna, da mi je uspelo rešiti vse svoje bližnje – da mi jih je uspelo odpeljati od tod. Ko se take stvari pripetijo s krajem, v katerem si odrasel, te ne zapusti občutek, da nekdo od tvojih nekje daleč umira, ti pa ga ne moreš ne negovati ne biti ob njem.« Voja v njeni poeziji močno odmeva, četudi je pesnitev *Marellice iz Donbasa* napisala že dve leti pred izbruhom vojne in je z njo poskusila »utelesiti monumentalnost in emocionalnost« sveta, v katerem je odrasčala. Njeno poezijo beremo kot politično in angažirano poezijo, v kateri prepleta polje intimnega s poljem političnega. Ljuba Jakimčuk je med drugim prejela nagrado International Slavic Poetic Award, bila je zmagovalka mednarodnega literarnega natečaja Coronation of the World, leta 2015 jo je kijevski časopis New Time uvrstil med 100 najvplivnejših umetnikov in kulturnikov v Ukrajini.

Tuja obzorja

Ljuba Jakimčuk

Pesmi

Obrvi

ne-ne, ne bom si nadela črne obleke
 črnih čevljev in črnega šala
 prišla bom k tebi vsa v belem –
 če že imam možnost priti –
 in nosila bom devet belih oblek
 drugo prek druge
 sedla bom pred ogledalo
 (ovešeno bo z oblačili)
 uprasnila vžigalico
 dogorela bo in jaz
 jo bom ovlažila z jezikom
 in si narisala črne obrvi
 prek mojih prav tako črnih
 imela bom dva para obrvi
 svoje in tvoje prek svojih
 ne-ne, ne bom si oblekla črne obleke
 nadela si bom tvoje
 črne obrvi

Kako sem ubila

ostala sem povezana z družino prek telefona
prisluškujejo vsem mojim družinskim zvezam
radovedni so: koga imam rajši, mamo ali očeta?
ali je moja babica bolna, ko ponavlja v slušalko: joj, joj, joj?
kot vedno sem zbegana zaradi sestrine vojne drame s fantom
ki je bil nekoč moj fant

vse moje telefonske zveze so krvne vezi
prisluškujejo moji krvi
radi bi vedeli, kolikšen odstotek je ukrajinski
poljski, ruski, morda ciganski
radi bi vedeli, koliko sem je dala in komu
radi bi vedeli, ali mi je padel krvni sladkor
ali se je name zrušila streha
in ali je možno zgraditi meje iz membran

na stotine grobov je bilo izkopanih med mano in mojo mamo
in ne vem, kako naj jih preskočim
na stotine granat leti med mano in mojim očetom
in ne morem jih imeti za ptice
kovinska kletna vrata podprta z lopato
me ločijo od moje sestre
zaslon iz molitev visi med mano in mojo babico
tenke svilene stene utišajo zvok in ne slišim ničesar več

tako preprosto mi je ostati povezana prek telefona
dodajati minute mojim klicnim karticam, nespeče noči, xanax
zagotovo je omamno
poslušati utripanje krvi drugega v slušalkah
takrat se mi kri strdi v kroglo:
puf!

Umreti od starosti

dedek in babica sta odšla
umrla sta na isti dan
isto uro
v istem hipu –
ljudje so rekli, umrla sta od starosti

njuna kokoš je našla svoj konec
in prav tako njuna koza in njun pes
(njuna mačka je bila zunaj)
in ljudje so rekli, umrli so od starosti

njuna koč se je porušila
njuna lopa se je sesula v ruševine
in klet je zatrpala zemlja
ljudje so rekli, vse se sesede pod težo starosti

njuni otroci so prišli pokopat dedka in babico
Olga je bila noseča
Sergij je bil pijan
in Sonja je imela komaj tri leta
tudi oni so izginili
in ljudje so rekli, umrli so od starosti

mrzel veter je natrosil rumeno listje in pokopal pod njim
dedka, babico, Olgo, Sergija in Sonjo
ki je umrla od starosti

Goseničar

prsti se ji zožijo od mraza
poročni prstan ji zdrsne s prstanca
zažvenketa in se zakotali po tleh
roke ji trepetajo kot listi
ko se približa goseničar –
njegova kolesnica
spolzi mimo hčerkinih nog
in se ustavi

dva moška pristopita
ukažeta ji, naj razpre dlani
kot če bi hotela zaploskati
strmita v njen potni list, si ga podajata
pritiskata in stiskata palce
na njenem kazalcu
namesto žulja najdeta opeklino
od streljanja z ostrostrelsko puško
pokličeta jo po vzdevku
ali morda po vzdevku koga drugega –
Butch

slečeta jo
preiščeta jo
položita jo na tla
v vrsti stoji
devet moških
(njej ljubo število)
posilijo jo
oblečeni v modre obleke
(njej ljuba barva)
v najkice iz druge roke
(njej ljubi čevlji)
devet
na eni razmršeni –
ne psici, ampak
ženski

njena mala se zvije v fetus
gleda brez solz
pobere materin poročni prstan
drži ga v ustih
kot pes kost
in gleda goseničarja, ki golta
njihovo zeleno mesto

Imam krizo zate

prižgal si cigareto
a ni zagorela
bilo je poletje
in mimoidoča dekleta so žarela
toda jaz nisem več žarela zate

– najina ljubezen je izginila – razlagam prijatelju
izginila je med eno najinih vojn
ki sva jih vojskovala v najini kuhinji
– zamenjaj besedo vojna z besedo kriza – reče
kajti kriza je nekaj, kar imamo občasno vsi

se spomniš krize druge svetovne vojne?
oziroma prve
državne krize – vsakemu svoja
pozabila sem na krizo hladne vojne
zdi se mi, da sta bili dve
omeniti pa moram še krizo osvoboditve
ta zveni tako dobro –
kriza osvobodilne vojne iz let 1648–1657
zapisana v učbenikih
kriza, ki osvobodi
sname jarem za vedno

moj praded je umrl v krizi druge svetovne vojne
morda v bližini mojega drugega praded
ali njegove strojnice
ali njegovega tanka
ni čisto jasno
kako sta se med krizo borila drug z drugim
ali pa je bila kriza ta, ki ju je ubila, kot kuga
nikogar ne moreš okriviti za krizo
tako neizprosna je kot smrt

in ko se naše domače vojne
spremenijo v krize
ali je potem kaj boljše?

so zato kaj manj boleče?
se ptice vrnejo z juga
ali morda mi krenemo k njim?
zakaj je naš jezik takšen –
manjka nam besed za opis čustev
ostali sta le kriza in ljubezen
kot protipomenki

toda če je ljubezen tako zapletena
z vsemi temi požari in bliski
s krvjo in bolečino
(in kri ni menstrualna kri,
ampak neko moje novo čustvo)
(in bolečina je tvoja)
če je ljubezen narejena iz dveh različnih čustev
potem jo bomo kmalu poimenovali kriza

imam krizo zate, ljubi
poročiva se

krizo imava
boljše bo, da se razideva

Lažni prijatelji in ljubljani

celo prevajalčevi lažni prijatelji
nekega dne postanejo prijatelji:

rečeš *kochana* – *moja draga* –
in detonacija v meni izoblikuje klobuk gobe
vprašam, si pijan?
ali veš, kaj ta beseda pomeni v ukrajinščini?
obstaja namreč beseda *kochanie* – *ljubka*
tako si mi rekel včeraj
kot da bi odgovoril majhno dekle

ponoviš, da sem sladka
da sem samo sladka in ne tvoja draga
ne govoriš v ukrajinščini, ampak v poljščini
da sem tvoja *kochana* – torej tvoja
prijateljica, natančneje rečeno, tvoje dekle

veš, rečem, tudi v Belorusiji imajo probleme z ljubeznijo
v Belorusiji niti približno ni takšna kot je naša
njihova *liubov* je umirjena in slastna, kot ljubezen do hrane
kot ljubezen do domovine, ko ta ni v vojni
kako sploh lahko živijo brez takšne ljubezni
kot jo imamo mi?

rečeš:
ljubezen je kot sunek vetra
nikoli ne veš, kaj se bo z njo zgodilo jutri
na primer v francoščini *baiser* –
ni več *poljub*
ampak pomeni ljubljenje

kaj če bi govoril francosko in ne poljsko
in izrekel besedo *baiser*, kot so te jo narobe naučili v šoli
in jaz bi se strinjala
ker so jo tudi mene narobe naučili v šoli
kaj bi se potem zgodilo?
saj telo pozna jezik boljše, kot ga pozna pamet
telo te ne bo nikoli prineslo okoli

ljubljeni moj!
ta zveza je tako negotova
vsa ta ljubezen se preveč spreminja od jezika do jezika
danes poljub – jutri ljubljenje
danes romantična ljubezen, jutri – ljubezen do domovine
ljubljeni *je t'embrasse* –
poljubljam te
samo poljubljam te
na lica
lažni
ljubimec
prevajalca
bolje rečeno
slabe prevajalke

Vrnitev

vračamo se domov
kjer smo osiveli
kjer nebo obliva okna
v modrih tokovih
kjer smo zasadili drevo in vzgojili sina
kjer smo zgradili hišo
ki raste brez nas

toda po naših cestah cvetijo mine
koničasta trava in meglica prekrivata globoke luknje
vrnemo se zagrenjeni, tihi in krivi
želeli pa smo si le hiše in malo miru

stati tam, dihati vlago
jemati iz albumov družinske fotografije
vrnili se bomo tja, kjer smo odraščali
čakajo nas naši starši, grobovi in zidovi

šli bomo peš, celo bosi
če ne bomo našli hiše tam, kjer smo jo pustili
bomo zgradili novo, s pogledom na nasad marelic
narejeno iz modrega neba in nakodranih oblakov

Marellice iz Donbasa

Tam, kjer marellice ne rastejo več, se začne Rusija

Obraz kot premog

z modrimi morskimi očmi
in svetlo rumenimi lasmi
rahlo vzvalovanimi
to ni zastava
ampak moj oče
ki stoji v rovu
voda mu sega do kolen

njegov obraz je kot premog –
z odtisom
pradavne preslice
poteptane od let
morje se je strdilo kot sol
trava se je strdila kot premog
in moj oče se spremeni v lat trave
sive
moški je
in moški ne jočejo –
vsaj tako pravijo v reklamah
lica so polna brazd
presekanih z jamami
in premog, izkopan iz njegovega obraza
je zgorel v donbaških kresovih
in pečeh

in nekje tam zgoraj
obstaja kup jalovine
grenak kup
kot zmaj
kot sfinga
ki čuva svojega Tutankamona
in samo jaz vem

da je kup sredi stepe
kup zamaškov od steklenic
ki jih je moj oče izpraznil
in pepel cigaret
ki jih je pokadil

Dojke iz jalovine

ta drevesa
so kot barvni svinčniki
zasajeni vzdolž ceste
samo sem ter tja bo kak kamion zapeljal
skozi stepo v gaj
Donbas! Donbas!
piščalka zažvižga
v sončevo uho

stojiš
v uniformi
premogovniškega agenta
in vonjaš parfum
po reagentih:

– ženska sem
moj element je voda:
a ta ni le za kuhanje čaja
ali za pomivanje posode – ne!
ženske ne delajo v rudnikih –
zato pa so pripravne za delo v tovarnah
rafinirajo premog
izpiram premog
tako kot si izpiram kite
drobim premog
tako kot mečkam krompir
ali pa meljem meso
v tovarniškem blenderju
in ga polnim s topljenim
maslom –
se pravi, boršč prelijem
z reagenti

poslušajte, vsi ti pokloni
lepoti donbaških deklet
so smiselni
če ste videli tiste tovarne

če ste se spustili v tiste rudniške jaške
ali se okopali v strupenih vodah
odtočnih kanalov
kjer konča juha
mojega boršča
če ste se povzpeli na kup jalovine
in se zvalili pod njegovo odejo
točneje – v njegovo debelo črevo
še pred tem pa
videli cvetove marelic
nežno bele cvetove marelic
in jeseni
njihove rumene kodre
z višine leta rudniškega vozička

Marelice z oranžnimi rudarskimi čeladami

cvetovi donbaških marelic
so pgnali blede v vseh odtenkih neba
marelice so si nadele oranžne rudarske čelade
pomlad je minila

dvajset
dobrih fantov
vsi pod trideset ...
po zakonih enačbe
jih je bilo dvajset
tu ni nič, kar bi nas lahko razburilo
držali so se
jeklene niti
žice
v svoji kletki, stali so
kot bi stali na Noetovi barki
po potopu

tona betona
je padla na kletko
padli so ven
zrušeni sredi prostega pada
osvobojeni
ja, osvobojeni
kot drevesa marelic
izruvana s koreninami

bilo jih je dvajset
in dvajset jih je ostalo
oči levo, oči desno
po zakonih enačbe
ko se je vrsta vila
prek pokopališča
toda mojemu očetu ni uspelo
obdržati koraka
ujel se je v premog
ko so se dvigali više in više

v svojih gumijastih škornjih
s ploskimi čutarami brez vode
s telesi kot ploske čutare
dvignili so se do angelov
tam so ...
in zdaj babice pripovedujejo
svojim vnučkom zgodbo
o marelicah
z oranžnimi rudarskimi čeladami

Zgodba moje babice

ko se solze
spremenijo v kameno sol
ko se morje v trebuhu
spremeni v premogovnik
mamuti umrejo
in so duše krščene
zamenjajo pogum za alkohol
in najame se jih za delo

počakaj!
premogovnik te bo požrl
ta lepotica s temno kožo
iz kamna
morda so prav njej v čast Kumani klesali kipe
v stepah, neobritih kot rudarji
počakaj!
rodila bo mrtvo morje
okoli pasu ne meri šestdeset centimetrov
prsi ji padajo na trebuh
ne spusti se vanjo
morda se ne boš nikoli vrnil
kot otrok matere
ki noče roditi

enkrat se je pogreznil vanjo
in se vrnil s solzami v rokah –
pogreznil se je vanjo – drugič
in se vrnil s soljo v rokah
pogreznil se je vanjo – tretjič ...
roke, polne premoga
povleklo ga je vse do dna
podzemnega morja

drevesa marelic so segla z rokami proti nebu
marelice so si nadele oranžne čelade
in zdaj, ko jeste marelice,
je v njihovi sredici – premog
to je konec zgodbe

Knjiga angelov

tvoji zobje so temni in polni lukenj
kot kupi jalovine
tvoje oči so sive in ostre
kot okoli obrnjene korenine
dima iz Alčevska
ki se dviga kvišku
ukorenini se povsod
kot vrbe
– slabega zdravja sem
a ne iščem usmiljenja
rujem travo, toda ne katero koli travo
kamnito travo izpod zemlje
izpod neba:
nekoč je bilo tu morje
tu je rasla gigantska trava
angeli so se zibali na njej
trava je prisluškovala njihovemu pogovoru
vtisnila si je v spomin njihove besede
in se vtisnila v zemljo
zemlja je iztisnila vodo in
postala bistvo vsega
prekrile so jo sveže vejice
in različna debla

angelske besede
se niso prenašale po zraku
zato so se spremenile v lehnjak
v okamnelo travo
se pravi, spremenile so se v premog
in zdaj je vsak rudniški jašek
knjiga
angelskih besed
njihove strani
gorijo v pečeh
velikanske sveče so
raztresene
po stepi

zato donbaške rastline
spuščajo pod nebo barvast dim
in se požvižgajo
na prepoved kajenja
na javnih krajih
tovarniška dvorišča
so njihov dom
in tam
kot vsakdo ve
celo mačke
kadijo toliko kot njihovi gospodarji

čiha puha
pelje vlak
čiha puha

Za Yu. A.

avgust-oktober 2012

*Pesmi je iz angleščine v sodelovanju z avtorico
prevedel Peter Semolič*